

NOTISER

Carl-Herman Tillhagen: *Våra folkminnen. En "dagbok" över ett folks liv.* Carlssons. Stockholm 1999. 159 s. ISBN 91-7203-301-1.

I boken *Våra folkminnen* ger den svenska folkminnesforskningens nestor Carl-Herman Tillhagen en personlig och livfull exposé över sitt ämnes utveckling i Sverige och annorstädes. Tillhagens bestämda uppfattning är att folkloristikämnet borde haft en egen lärostol i Sverige, liksom förhållandet är i de nordiska grannländerna.

Denna – än bitskt polemiska, än uppgivet bittra – framställning interfolierar Tillhagen med en brett upplagd exempelsamling över folktrons former och motiv från olika epoker och kulturkretsar. Här demonstrerar författaren den stora beläsenhet och eminenta berättarkonst som gjort en lång rad av hans böcker folkligt älskade.

Boken är samtidigt en folkloristisk kampskrift och en erfaren vetenskapsmans unika minnesalbum.

Ulf Palmfelt, Visby

Josef Rydén: *Fliten och fromheten. Historien om en familj och en småindustri i Gnosjöbygden.* Jönköpings läns museum, Jönköping 1999. 144 s. ISBN 91-85692-36-0.

Gnosjöandan är ett välkänt begrepp, som numera knyts till orter långt utanför det småländska Gnosjö. Den har fått sin vetenskapliga uttolkning av såväl socialhistoriker som etnologer. Josef Rydéns bok *Fliten och fromheten* gör inte anspråk på vetenskaplighet och kanske är det författarens anspråkslöshet och frihet från akademisk jargong som gör den så sympatisk. Rydén anlägger ett inifrånperspektiv och begränsar sig till två markar, Aron och Nellie, uppenbarligen hans egna föräldrar, fast det inte sägs rent ut. Men även om boken är biografisk, är det den andliga och materiella kontexten som Aron och Nellie formas av som ger boken ett värde långt utöver levnadsskildringens. Det är samtidigt ett

gott exempel på vad det går att få ut av närläsning av källmaterial som brev, räkenskapsböcker, fakturor och annat smått och gott. Även om Josef Rydén främst är känd som banerförare för den svenska hembygdsrörelsen, har han en bakgrund som historielärare. Det är historiska källor han nyttjar rakt igenom, inte uppteckningar eller intervjuer. Han har uppenbarligen även haft ett behov av att distansera sig från dem han skriver om och förfaller aldrig till känslsamhet. Ambitionen att skriva om något mera allmängiltigt än om två människoröden är uppenbarligen även förklaringen till att boken saknar fotografier, men därmed inte konkretion. Fast nog skulle jag önskat bilder både på campingstolarna, fågelholkarna, knivlådorna och annat som producerades i den rydéniska slöjdverkstaden.

Spänningen – för det finns en sådan både på det personliga och det allmänna planet – framgår av rubriken *Fliten och fromheten*. Fliten kommer till uttryck i den materiella verkligheten, både hos Nellie, barnmorskan, och Aron, industriidkaren. Men hur går kampen för välstånd, materiell trygghet och social acceptans ihop med den personliga fromheten? Rydéns bok visar att andligt och världsligt kan förenas, om än inte alltid utan svårighet. Det ligger egentligen i den lutherska kallelsetanken, men i Jönköpings län var det andra föredömen än Luther som gällde. Här var den andliga temperaturen under 1900-talets förra hälft högt uppdriven. Sjönk den, sökte man sig till ett annat samfund eller byggde ett eget bönehus. Men materialismen hölls inom sina gränser, bl.a. genom kravet på tionde, ja rentav ännu större offer. Aron Rydéns Slöjdindustri utvecklades aldrig till någon storindustri, men den gav bröd åt många munnar, så länge den pågick.

Josef Rydén skriver medryckande – jag släppte inte boken, förrän jag läst den rakt igenom. När han beskriver verkstaden, förvandlas prosan till "poesi i sak". "Dammet luktade trä, en känslig näsa kunde registrera olika lukter för olika träslag, gran, fur, björk... Särskilt under de år man tillverkade fågelholkar och borrade stora hål i färsk props av björk, då var verkstan ständigt fylld av den tunga, nästan berusande doften av björksaft... Sågklingorna skar genom träet med sitt tjutande